

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Соціально-гуманітарний факультет

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування ВННІЕ

КРАВЕЦЬ Микола Русланович

Інноваційні засоби в системі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників спеціальність: 231 - Соціальна робота
освітньо-професійна програма - Соціальна робота

Кваліфікаційна робота

Виконав студент групи СРМ-22

М. Р. Кравець

ТЕРНОПІЛЬ - 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ЗАСОБІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ.....	6
1.1. Поняття, види та класифікація інноваційних засобів засобів у сучасній освітній практиці.....	6
1.2. Сучасні умови та виклики у професійній підготовці майбутніх соціальних працівників.....	18
РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА ІННОВАЦІЙНИХ ЗАСОБІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ.....	23
2.1. Особливості застосування інноваційних методів на заняттях у процесі підготовки соціальних працівників.....	23
2.2. Сучасні інноваційні підходи в професійній підготовці соціальних працівників.....	29
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ЗАСОБІВ У ПРОЦЕС ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ.....	41
ВИСНОВКИ.....	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	53

ВСТУП

Актуальність дослідження. Підготовка соціальних працівників у сучасних умовах потребує постійного оновлення, адже сфера соціальної роботи динамічно змінюється під впливом нових викликів, зокрема соціально-економічних криз, цифровізації та зростання потреб у професійній допомозі вразливим групам населення. Це, у свою чергу, ставить нові вимоги до системи освіти, яка повинна не просто передавати знання, а й формувати у студентів готовність до реальної практики, гнучкість мислення та здатність швидко реагувати на зміни.

Одним із важливих напрямів удосконалення професійної підготовки є впровадження інноваційних засобів навчання. Під цим поняттям розуміються не лише технічні новації, як-от цифрові платформи чи віртуальні симуляції, але й сучасні методики викладання, інтерактивні форми взаємодії викладача зі студентами, а також практикоорієнтовані технології навчання. Варто зазначити, що інноваційні підходи дозволяють не тільки зробити освітній процес цікавішим і доступнішим, а й ефективно формувати фахові компетентності, необхідні для успішної роботи в соціальній сфері.

Однак, незважаючи на очевидні переваги таких засобів, на практиці їх впровадження часто супроводжується певними труднощами. Це стосується як матеріально-технічного забезпечення, так і готовності самих викладачів застосовувати нові підходи в навчанні. Тому виникає потреба більш глибоко дослідити, які саме інноваційні засоби виявляються найбільш ефективними в контексті підготовки соціальних працівників, та яким чином вони впливають на якість освітнього процесу.

Питання, порушене в цьому дослідженні, розглядалося у працях багатьох науковців із різних галузей знань. Серед них варто згадати Н. Ф. Басова, В. Г. Бочарову, Н. Ш. Валєєву, М. А. Галагузову, С. І. Григор'єва, Л. Г. Гусякову, В. І. Жукова, Н. П. Клушину, А. А. Козлова, В. В. Колкова, Р. М. Куличенка, В. А. Нікітіна, П. Д. Павленка, Н. М. Платонову, Л. В. Топчія, В. С. Торохтія, М. В.

Фірсова, В. А. Фокіна, Є. І. Холостову, Н. Б. Шмелеву, Г. П. Штінову, Е. Р. Ярьску-Смірнову та інших дослідників. Попри значний науковий інтерес до цієї тематики, і сьогодні спостерігається потреба в дослідженні, яке б комплексно осмислило вже напрацьовані підходи, впорядкувало наявні теоретичні позиції та дозволило поглянути на проблему в більш узагальненому та систематизованому вигляді.

Метою кваліфікаційної роботи є аналіз і узагальнення інноваційних засобів, що застосовуються у процесі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників, з подальшим визначенням напрямів їх ефективного впровадження в освітню практику.

Для досягнення поставленої мети необхідно було вирішити такі завдання:

- з'ясувати сутність поняття «інноваційні засоби» в контексті сучасної освітньої практики;
- провести класифікацію видів інноваційних засобів, які застосовуються у підготовці майбутніх соціальних працівників;
- охарактеризувати сучасні умови та виклики, що впливають на професійну підготовку фахівців соціальної сфери;
- проаналізувати особливості застосування інноваційних методів на заняттях зі студентами спеціальності «Соціальна робота»;
- розглянути сучасні інноваційні підходи у професійній підготовці соціальних працівників;
- визначити перспективні напрями впровадження інноваційних технологій у процес професійної підготовки майбутніх соціальних працівників.

Об'єктом дослідження є процес професійної підготовки студентів спеціальності «соціальна робота» в умовах вищої освіти.

Предметом дослідження є інноваційні засоби та підходи, що застосовуються під час підготовки майбутніх соціальних працівників.

Методи дослідження. У процесі виконання кваліфікаційної роботи були використані такі методи: теоретичні – аналіз, синтез, узагальнення, систематизація наукової літератури з теми дослідження; емпіричні –

спостереження за навчальним процесом, аналіз педагогічного досвіду; порівняльний аналіз – зіставлення вітчизняних і зарубіжних практик щодо використання інноваційних засобів; описовий метод – для характеристики інноваційних підходів у професійній підготовці соціальних працівників.

Інформаційна база дослідження. Теоретичною та інформаційною основою роботи стали наукові праці з педагогіки, соціальної роботи, освітніх інновацій, методичні рекомендації, нормативні документи Міністерства освіти і науки України, а також публікації сучасних дослідників, присвячені підготовці фахівців соціальної сфери.

Практичне значення дослідження. Матеріали кваліфікаційної роботи можуть бути використані викладачами закладів вищої освіти для удосконалення освітнього процесу, зокрема в розробці навчальних програм і впровадженні інноваційних методик навчання студентів спеціальності «Соціальна робота». Результати дослідження також можуть бути корисними для студентів і практиків у сфері соціальної роботи як джерело орієнтації у сучасних підходах до професійного становлення.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, що містить 58 найменувань. Повний обсяг роботи: 57 сторінки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ЗАСОБІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

1.1. Поняття, види та класифікація інноваційних засобів засобів у сучасній освітній практиці

У ХХІ столітті людство вступило в етап активного розвитку інформаційного простору та високих технологій. У таких умовах особливої ваги набуває рівень загальної культури, освіченості та професійної підготовки населення, адже саме ці чинники значною мірою впливають на темпи економічного зростання та соціальний поступ держави. Сучасна освіта орієнтується насамперед на розвиток особистості. Її центральним елементом виступає формування самостійної, відповідальної людини, яка здатна до критичного мислення, постійного самонавчання та ефективного використання знань у практичних ситуаціях [22].

З огляду на глобальні зміни у світі, актуальними залишаються такі пріоритети, як створення нових робочих місць та забезпечення якісної освіти, що відповідає міжнародним стандартам. Досягнення такого рівня можливе лише за умови перегляду традиційної моделі освіти, зокрема відмови від авторитарного підходу до навчання на користь інноваційного освітнього процесу.

Перехід до інноваційного типу навчання потребує не лише оновлення педагогічних підходів, а й створення цілісної, науково обґрунтованої системи освіти. Це вимагає тісної співпраці між науковцями, методистами, викладачами, психологами та іншими фахівцями, а також активного залучення педагогів-практиків до процесу впровадження нововведень [11].

Ще донедавна терміни «інновація» та «інноваційний процес» майже не зустрічались у вітчизняній педагогічній літературі. Однак нині ситуація

змінилася кардинально. Хоча в наукових джерелах можна знайти різні підходи до визначення цих понять, на практиці їх вживають доволі широко. Це свідчить про те, що педагогічна інноватика як окремий напрям поступово утверджується в освітній галузі [2; 5-6].

Якщо говорити про зміст понять, то «новація» – це, по суті, потенційна зміна, яка ще не реалізована. Натомість «інновація» – це вже втілене нововведення, яке має реальний результат. Здебільшого новації розглядаються як зміни, що впроваджуються з метою підвищення ефективності навчання. Їх часто пов'язують із модернізацією освітньої системи. Частина дослідників трактує педагогічні інновації як нову форму передового досвіду, що пропонує принципово інші підходи до вирішення педагогічних проблем та забезпечує якісні зрушення, які можуть вплинути на інші складові навчального процесу.

У буквальному перекладі з латини слово «інновація» означає оновлення, зміна або впровадження чогось нового. Т. В. Захарчук підкреслює, що в контексті освіти інновація – це нововведення, яке сприяє підвищенню якості та результативності навчального процесу [8].

Більш глибоке тлумачення поняття надає Т. І. Туркот, яка розглядає педагогічну інновацію як особливий вид професійної діяльності педагога, спрямований на розробку й реалізацію освітніх змін, або ж як процес впровадження нових підходів у сфері навчання. Інноваційний процес, у такому розумінні, – це комплекс взаємопов'язаних дій, метою яких є оновлення змісту, методів, форм організації навчання, адаптація освіти до нових соціально-культурних умов [56].

У наукових працях також неодноразово порівнюється інноваційний підхід із традиційною моделлю освіти, яка має низку обмежень. Серед найпоширеніших недоліків фахівці називають переважання репродуктивного підходу, надмірне використання пояснювально-ілюстративного методу, авторитарний стиль викладання, недостатню комунікацію між викладачем і студентами та брак мотивації до самостійного навчання. У цьому контексті саме педагогічні інновації покликані усунути вказані проблеми, перетворивши

студента на активного учасника освітнього процесу, здатного до саморозвитку, критичного аналізу та креативного вирішення навчальних і життєвих завдань.

Педагогічні інновації розглядаються не лише як результат, а й як динамічний процес змін у системі освіти. Коли мова йде про інноваційну діяльність у навчанні саме як про процес, доцільно вживати термін «інноваційна технологія». Варто зазначити, що слово «технологія» має грецьке походження й об'єднує в собі поняття мистецтва, майстерності та знання, що дозволяє розуміти технологію як усвідомлений, методично спланований спосіб досягнення результату. Початково термін використовувався у технічних науках для позначення системи знань про виробничі процеси [32].

Наприклад, у тлумачному словнику С. І. Ожегова термін «технологія» тлумачиться як комплекс виробничих операцій у певній сфері, а також як науковий опис засобів та методів виробництва. Згодом це поняття було перенесено й у галузь освіти. Т. І. Туркот вказує, що технологія в освіті – це володіння методикою організації процесу навчання, що передбачає певну логіку дій із застосуванням відповідних засобів і матеріалів. У цьому контексті педагогічна технологія дає відповідь на запитання: як досягти бажаного результату, якими засобами і в який спосіб? Дослідниця підкреслює, що на відміну від промислових, педагогічні технології є більш адаптивними, оскільки у їхній основі лежить розвиток особистості, а не лише технічний результат [56].

Враховуючи вищезазначене, інноваційні педагогічні технології слід розглядати як цілеспрямовану, системну та поетапну діяльність, яка передбачає впровадження нових підходів, методів і засобів навчання, від визначення мети до очікуваних результатів.

Фахівці в галузі педагогіки наголошують, що будь-яка технологія навчання, зокрема інноваційна, повинна відповідати низці критеріїв. Так, В. Кукушкін виокремлює такі вимоги:

- а) концептуальність – базування на певній науковій ідеї або концепції;
- б) системність – наявність усіх ознак цілісної педагогічної системи;
- в) керованість – можливість планування, проектування, діагностики та

корекції навчального процесу;

г) ефективність – досягнення результатів при оптимальному використанні ресурсів і відповідність стандартам освіти;

г) відтворюваність – можливість повторного використання технології в інших умовах;

є) візуалізація – застосування цифрових, аудіо- та відеозасобів там, де це доречно [29].

У сучасних умовах більшість закладів професійно-технічної освіти тією чи іншою мірою працюють в інноваційному форматі. Суттєвою рисою нової моделі освіти є її спрямованість на підготовку учнів до активної діяльності в умовах змін. Йдеться не лише про адаптацію до нових соціальних обставин, а й про здатність діяти в них свідомо та ініціативно. Такі орієнтири були закріплені в міжнародних освітніх програмах ЮНЕСКО.

Варто зазначити, що інноваційність у навчанні має не лише педагогічний, а й соціально-філософський вимір, що дедалі більше привертає увагу дослідників у сфері соціології та філософії освіти.

Інноваційне навчання – це не просто зміни в методиці. Це цілісний процес, який не лише передбачає запровадження нових підходів, а й сприяє формуванню культури змін у суспільстві. Воно орієнтоване на розвиток здатності особистості брати участь у вирішенні актуальних проблем, як індивідуальних, так і соціальних. Такий тип навчання стимулює творчий пошук, розширює горизонти педагогічної думки й базується на осмисленні власного досвіду.

Професійне формування учнів розпочинається вже з перших днів їхнього навчання. Зміст загальноосвітніх дисциплін, таких як фізика, хімія, математика, українська мова та література, подається не ізольовано, а у взаємозв'язку з майбутньою професією. Це сприяє формуванню в учнів цілісного уявлення про обрану спеціальність. Проте цього недостатньо – важливо також створити умови для глибокого опанування фаху.

Оволодіння професією передбачає поетапний процес, який починається із засвоєння базових технічних знань і поступово переходить до професійно-

орієнтованих дисциплін. Саме система професійної освіти має забезпечити ефективне формування інноваційного способу мислення. Інноваційні технології в цьому випадку стають містком між теорією та практикою, між закладом освіти і реальним виробництвом. Через них передаються знання, які згодом трансформуються у професійну діяльність.

На думку А. Савельєва, інноваційна динаміка – це процес послідовного перетворення нових знань у практичну площину: у вигляді технологій, соціальних рішень, товарів або послуг. Саме через таку трансформацію наукових ідей у реальні продукти визначається сутність інноваційного підходу. Для інноваційної освіти характерні такі риси, як зосередженість на людині, самостійність у прийнятті рішень і високий рівень професіоналізму.

На відміну від цього, традиційна модель вищої освіти має переважно академічне спрямування, де зв'язок знань із майбутньою професією, як правило, проявляється фрагментарно, наприклад, під час проходження практики або написання курсових робіт [19].

Однак у сучасних умовах класичні методи навчання виявляються малоефективними для формування ключових і спеціальних компетентностей, необхідних випускникам для адаптації до ринку праці та продовження професійного розвитку. Для того, щоб у студента розвивалося інноваційне мислення, необхідно поєднати дві умови: з одного боку – внутрішню мотивацію до навчання та здатність до самоуправління; з іншого – побудову навчального процесу, що моделює повний цикл реальної професійної діяльності.

Сучасне освітнє середовище умовно поділяється на два основні типи педагогічних процесів, традиційні й інноваційні. Інноваційна діяльність у сфері освіти передбачає підготовку фахівців, які володіють новими компетенціями, користуються сучасними підходами до навчання та здатні до гнучкої адаптації в професійному середовищі.

Ефективна модель інноваційної освіти має спиратися на концепції соціальної взаємодії, які були розроблені в зарубіжній педагогіці такими вченими, як Ю. Вооглайд, Б. Мор, І. Перлаки, Є. Роджерс. Паралельно варто

враховувати і рефлексивно-діяльнісний підхід, що його обґрунтували С. Л. Рубінштейн та О. М. Леонтьєв. На основі поєднання цих двох напрямів Л. С. Подимова запропонувала власну модель інноваційної діяльності викладача, в якій передбачено всі ключові компоненти освітнього процесу [13].

Згідно з цією концепцією, інноваційна діяльність викладача визначається через кілька складових: здатність до нестандартного педагогічного мислення, готовність до впровадження нововведень на рівні методики й технологій, відкрите ставлення до педагогічних новацій, активність і розвинена культура професійного спілкування.

Структура інноваційної діяльності викладача включає кілька компонентів: мотиваційний, креативний, технологічний та рефлексивний. Етапи цієї діяльності проходять у певній послідовності (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Процес інноваційної діяльності викладача

Складено за даними [13; 18; 27]

У розвитку інноваційної діяльності виокремлюють три рівні: репродуктивний (відтворення готових рішень), евристичний (пошук нових шляхів) і креативний (створення принципово нових моделей діяльності).

Що ж до традиційних методів, то вони, як правило, будуються на взаємодії викладача і студентів, спрямованій на засвоєння знань, формування навичок і виховання особистості. Педагогічна практика має багатий арсенал засобів, і завдання викладача – обрати ті з них, які дозволяють досягти найбільшої ефективності у конкретних умовах.

У педагогіці виокремлено три основні форми взаємодії між викладачем і здобувачем освіти, серед яких пасивний метод залишається найбільш поширеним (табл. 1.1). У цьому випадку провідну роль відіграє викладач, а студент виконує функцію слухача, сприймаючи інформацію у готовому вигляді. Типовими елементами такої форми є фронтальні опитування, тестування, виконання контрольних чи самостійних робіт. Незважаючи на низький рівень засвоєння матеріалу (20-25% за результатами досліджень), цей метод залишається популярним завдяки простоті в підготовці та можливості подати великий обсяг інформації за короткий час.

Таблиця 1.1

Порівняння пасивної та активної форми навчальної взаємодії

Критерій	Пасивна форма	Активна форма
Тип взаємодії	Односторонній зв'язок: викладач → студент	Двостороння співпраця: викладач ↔ студент
Роль викладача	Основна діюча особа, контролює весь процес	Координатор, наставник, учасник дискусії
Роль студента	Пасивний слухач, сприймає інформацію	Активний учасник, ставить питання, дискутує, пропонує ідеї
Форма занять	Лекції, фронтальні опитування, контрольні роботи	Дискусії, мозкові штурми, аналіз кейсів, групова робота
Рівень засвоєння матеріалу	Низький (приблизно 20-25%)	Вищий завдяки залученню до процесу
Популярність	Широко використовується через зручність і можливість охопити великий обсяг тем	Потребує більше зусиль у підготовці, але підвищує ефективність навчання
Цільова аудиторія	Мотивовані студенти, які самостійно опрацьовують матеріал	Студенти, зацікавлені у розвитку практичних, комунікативних та аналітичних навичок

Складено за даними [12; 19; 31]

Найпоширенішою формою реалізації пасивного методу є лекція. Вона широко застосовується в університетах, де навчаються дорослі, мотивовані студенти з чітко визначеними цілями щодо опанування навчального матеріалу. У руках досвідченого викладача цей формат може бути ефективним, особливо якщо подається системна інформація, що вимагає глибокого теоретичного опрацювання.

Активне навчання ґрунтується на принципі двосторонньої взаємодії між викладачем і студентом. На відміну від пасивних методів, у цьому випадку обидві сторони беруть участь у процесі навчання, співпрацюючи на рівних. Студенти тут виступають не як слухачі, а як активні учасники, що беруть безпосередню участь у заняттях, дискутують, аналізують, ставлять запитання й пропонують власні ідеї. Водночас викладач виконує не лише роль інформатора, а й координатора та партнера у навчальному процесі [12].

Інноваційна діяльність викладача закладу професійної освіти пов'язана насамперед із проектуванням і впровадженням сучасних педагогічних технологій. Ефективність цієї діяльності значною мірою залежить від рівня сформованості таких компетентностей, як прогностичні, проєктувальні, організаційні, конструктивні, аналітичні, комунікативні та рефлексивні вміння.

Оскільки інноваційні технології включають у себе комплекс навичок, пов'язаних із плануванням, реалізацією та аналізом навчального процесу, педагог повинен володіти вмінням організовувати кожен етап своєї діяльності. При цьому необхідно враховувати як загальні цілі професійної освіти, так і специфіку навчального змісту, вік, попередній рівень підготовки учнів, їхній фізичний і психологічний стан, а також можливості навчально-матеріальної бази закладу [17].

Серед найбільш поширених технологій, які використовуються у професійній школі, варто виокремити кілька груп:

1. Інформаційно-розвивальні технології – передбачають подачу теоретичного матеріалу під час лекцій і семінарів, а також організацію самостійного засвоєння знань із підручників, інструкцій, цифрових джерел.

2. Діяльнісні технології – орієнтовані на формування практичних навичок, потрібних для вирішення конкретних виробничих завдань. Вони включають аналіз реальних ситуацій, кейси, ділові ігри, імітації виробничих процесів, дослідницько-пошукову діяльність.

3. Розвивальні технології – спрямовані на розвиток здатності студента до самостійного прийняття рішень, творчого підходу до розв'язання проблем. До них відносяться проблемне навчання, навчальні дискусії, лабораторно-практичні заняття з елементами дослідження.

4. Особистісно орієнтовані технології – мають на меті розвиток індивідуальності студента, здатності самостійно організовувати навчальну діяльність, здійснювати самоконтроль і коригування власної освітньої траєкторії. Сюди входить індивідуальна і позааудиторна робота, проектна діяльність, дослідницька робота.

Усі ці підходи реалізуються на основі базових принципів інноваційного розвитку освіти, серед яких:

- системність – врахування всіх змін, які відбуваються в освітньому процесі;
- результативність – розуміння, що кожне нововведення повинно ґрунтуватися на досягнутому рівні попередніх змін;
- модульність – поділ інноваційних процесів на логічно завершені блоки, які можна адаптувати й трансформувати.

Серед завдань інноваційного розвитку освіти виокремлюються:

- моделювання нових підходів до професійної діяльності майбутніх фахівців;
- побудова єдиної інноваційної системи навчання, що відповідає темпам змін у виробництві;
- створення та впровадження ефективних педагогічних технологій.

У сучасних умовах постає потреба в комплексному підході до освітніх змін, що охоплює всю систему підготовки кадрів і орієнтується на якість її оновлення.

Формування інноваційної педагогічної діяльності викладача тісно пов'язане з розвитком творчого потенціалу учасників освітнього процесу. Це можливо за умов послідовної реалізації етапів: діагностики готовності педагогів до змін, прийняття нової освітньої парадигми, що базується на принципі «суб'єкт – суб'єкт», тобто рівноправного партнерства викладача і студента; підвищення мотивації до спільної праці; опанування теоретичних основ інноваційної педагогіки; формування професійних умінь з урахуванням досвіду, кваліфікації та категорії викладача.

Практичне значення інноваційної педагогіки полягає в тому, що вона передбачає розробку оптимальних форм роботи для різних категорій педагогічних працівників, сприяє розвитку творчої особистості, створенню рекомендацій для самостійного впровадження нововведень, укладанню методичних матеріалів.

Таким чином, інноваційна діяльність колективу має бути орієнтована на підвищення якості взаємодії між викладачами та студентами, розвиток здатності педагогів до самоорганізації, а також покращення навчальних результатів.

Модель інноваційної діяльності викладача включає: мотиваційний компонент; реалізацію новітніх педагогічних технологій; педагогічну рефлексію та самооцінку; створення комфортного психологічного клімату під час роботи; залучення ІКТ та сучасних методичних засобів; організацію диференційованої методичної підтримки; активну громадянську позицію; ведення документації (рис. 1.2).

Застосування інноваційного підходу до освітнього процесу дозволяє підвищити його якість, ефективність і адаптивність, що сприяє формуванню позитивного емоційного фону, здатності студентів до самореалізації в індивідуальній або колективній діяльності, як у стосунках «викладач – студент», так і в командній роботі між студентами.

Сучасний підхід до навчання орієнтований не просто на передачу знань, а на розвиток самостійного, гуманного і освіченого громадянина. Урок має відбуватися не для учнів, а разом з ними, з урахуванням індивідуальних

особливостей кожного. Головна мета – повне й усвідомлене засвоєння навчального матеріалу.

Рис. 1.2. Модель інноваційної діяльності викладача

Власні дослідження автора

Педагогічна інноватика – це постійний пошук нових, дієвих засобів навчання та виховання, здатних сформувати адаптивну, активну, мислячу особистість. Її мета – не в новизні заради новизни, а у відповідності змісту й методів освіти до потреб сучасного суспільства. Динамічні зміни в соціумі диктують необхідність постійного оновлення педагогічного інструментарію, переосмислення традицій і відкритості до всього перспективного [12].

До сучасних методів, які активно застосовуються викладачами, належать: проектна діяльність, портфоліо, проблемні виклади, дослідницька робота студентів, практико-орієнтовані завдання, методи візуалізації, ІКТ, мозкові штурми, дидактичні ігри, симуляції, навчальні дискусії, метод «ажурна пилка», створення презентацій, навчальні кросворди, тощо (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Інноваційні методи навчання у професійній підготовці соціальних працівників

№	Метод	Суть методу	Очікуваний результат
1	Метод проєктів	Самостійне виконання студентом завдань у формі проєкту (індивідуально/групово)	Формування дослідницьких умінь, навичок планування, роботи в команді
2	Метод портфоліо	Накопичення особистих досягнень студента у вигляді збірки робіт	Розвиток саморефлексії, вміння презентувати результати діяльності
3	Проблемне навчання	Розгляд складних ситуацій із постановкою проблемного питання	Формування критичного мислення, пошук нестандартних рішень
4	Дискусія / дебати	Обговорення актуальних тем з аргументацією власної позиції	Розвиток комунікативної компетентності, толерантності до інших думок
5	Мозковий штурм	Генерування ідей з конкретної проблеми у групі	Активізація творчого мислення, розвиток здатності швидко приймати рішення
6	Кейс-метод	Аналіз конкретних життєвих чи виробничих ситуацій	Практичне застосування теорії, вміння приймати рішення в умовах невизначеності
7	Ігрові технології	Використання навчальних ігор, рольових імітацій	Залучення студентів до моделювання реальних ситуацій соціальної роботи
8	Метод «ажурна пилка»	Робота в малих групах з наступним обміном знаннями	Вміння працювати в команді, розвиток взаємонавчання
9	Лекція-візуалізація	Виклад матеріалу з використанням візуальних засобів (презентацій, схем, відео)	Краще сприйняття інформації, зростання інтересу до теми
10	Дослідницько-пошукові методи	Виконання міні-досліджень, аналіз джерел, формулювання власних висновків	Розвиток аналітичного мислення, вміння працювати з інформацією
11	Метод «незакінченого речення»	Студент завершує розпочату фразу, висловлюючи власні думки	Активізація мислення, розвиток мовленнєвої компетентності
12	Метод «мікрофон»	Коротке висловлення кожного студента з певного питання	Включення всіх учасників у дискусію, тренування лаконічності висловлювань

Сформовано за даними [12; 23; 36]

Узагальнюючи, можна сказати: розвиток інновацій в освіті – це ключ до її модернізації, підвищення якості та відповідності потребам суспільства. Інновації потребують творчого підходу не лише у підготовці викладачів, а й у створенні умов для повноцінного особистісного зростання кожного студента.

1.2. Сучасні умови та виклики у професійній підготовці майбутніх соціальних працівників

Успішність розв'язання соціальних проблем на рівні окремих осіб, громад та суспільства загалом прямо залежить від того, наскільки гнучко та оперативно буде оновлено зміст підготовки фахівців соціальної роботи. Воєнні обставини суттєво вплинули на механізми адаптації, згуртованості та соціальної мобільності громадян, що також змінило ціннісні орієнтири й колективну мотивацію. Ці зміни повинні бути враховані в освітньому процесі, зокрема через оновлення програм, методів і позааудиторної діяльності студентів.

До традиційних завдань соціальної сфери додаються проблеми втрати житла, здоров'я, психологічної рівноваги, особистісної цілісності. Воєнні травми часто руйнують уявлення людей про майбутнє, знижують віру в можливість відновлення. Водночас зростає важливість посилення солідарності, волонтерської активності, громадської згуртованості, саме в цих процесах має орієнтуватися майбутній соціальний працівник (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Порівняння традиційних та нових викликів соціальної роботи в умовах війни

Категорія	Традиційні виклики	Нові виклики в умовах війни
Соціальні проблеми	Бідність, безробіття, сирітство, насильство в сім'ї	Втрата домівки, воєнні травми, роз'єднання сімей, переселення, загибель близьких
Цільові групи	Люди з інвалідністю, діти-сироти, малозабезпечені сім'ї	ВПО, ветерани, цивільні постраждалі, діти війни, сім'ї військових, постраждалі від обстрілів
Формати роботи	Очні консультації, виїзди, групові заходи	Дистанційна підтримка, онлайн-консультування, мобільні бригади, кризове реагування
Професійні компетентності	Соціальні технології, комунікація, юридична грамотність	Кризове реагування, безпекова обізнаність, робота з ПТСР, мультидисциплінарна взаємодія
Завдання соціального працівника	Надання допомоги, супровід, профілактика	Забезпечення безпеки, реабілітація, термінова допомога, координація між фахівцями
Методи взаємодії	Інтерв'ювання, кейс-менеджмент, тренінги	Форум-театри, арт-терапія, онлайн-акції, інтерактивні освітні практики

Сформовано автором за власними дослідженнями

Ще один виклик – зміна умов надання соціальних послуг. У пріоритет виходить забезпечення безпеки як самих отримувачів допомоги, так і установ, у яких вона надається. Соціальні працівники повинні вміти не лише діяти в умовах ризику, але й формувати безпечний простір для інших, навчати цьому своїх клієнтів.

Також спостерігається тенденція до інтеграції зусиль представників різних професій, юристів, лікарів, психологів, педагогів, під час надання термінової, всебічної допомоги. В таких умовах соціальний працівник виступає координатором міждисциплінарної взаємодії. Місцева влада отримує ширші повноваження для оперативного втручання, що також змінює структуру організації соціальних послуг.

Сьогодні дедалі більшої уваги потребують ті категорії населення, які найбільше страждають від соціальної дезінтеграції: внутрішньо переміщені особи, люди з інвалідністю, літні люди, діти-сироти, учасники бойових дій. Для цих груп має бути запропоновано оновлену систему послуг, орієнтовану на їхню реабілітацію, соціальну інтеграцію та підтримку.

Особливе місце займає робота зі стресовими станами, розвитком психологічної стійкості, зміцненням соціальних зв'язків. Пріоритетними стають програми, що спрямовані на консолідацію суспільства, реабілітаційні процеси та системне оновлення форм і змісту соціальної допомоги.

У сучасних умовах важливо враховувати тенденцію до розширення спектру соціальних послуг і зростання ролі управління соціальною роботою. Особливо помітною є динаміка розвитку дистанційних форматів взаємодії, що дозволяють оперативно реагувати на запити клієнтів і забезпечують ефективне функціонування соціальної сфери. Такий формат, однак, потребує належного технічного забезпечення, що також повинно враховуватись при підготовці фахівців. Тому в зміст освітніх програм підготовки соціальних працівників доцільно включати нові змістові модулі, які відображають актуальні зміни в суспільстві, розвиток цифрових технологій, забезпечення безпеки професійної діяльності, а також методи підтримки психічного здоров'я й алгоритми дій у

кризових ситуаціях.

Варто також пам'ятати, що самі здобувачі освіти, які готуються до роботи в соціальній сфері, нерідко перебувають у складних життєвих обставинах і можуть потребувати підтримки. Тому організація освітнього процесу має бути чутливою до їхніх потреб. Поступове формування в них готовності допомагати іншим, як фундаментальної цінності професії, має відбуватися у сприятливому освітньому середовищі, що підтримує не лише академічне, а й емоційне благополуччя.

Автори монографії «Військова ідентичність: трансформації та практики визнання» акцентують, що сучасні студенти вперше здобувають освіту в умовах повномасштабної війни, долаючи нові виклики. Якщо раніше вони адаптувалися до онлайн-навчання під час пандемії COVID-19, то тепер стикаються з повітряними тривогами та перебоями з електропостачанням, що значно ускладнює навчальний процес [11]. З огляду на це, важливо створювати умови, які сприяють ефективній комунікації, впровадженню інтерактивних форматів навчання та підтримці здобувачів освіти на всіх рівнях взаємодії.

Огляд чинних навчальних програм провідних закладів вищої освіти, які здійснюють підготовку соціальних працівників, засвідчує певну типологічну схожість між ними. Зокрема, у програмах наявні обов'язкові компоненти, такі як «Теорія та історія соціальної роботи», «Технології соціальної роботи», «Соціальна робота з різними категоріями населення». Водночас специфіка кожного ЗВО проявляється в міждисциплінарних напрямках: соціологічному, педагогічному, правовому, психологічному.

У деяких навчальних планах з'являються модернізовані дисципліни, що пов'язані з безпековою тематикою, наприклад, «Культура безпеки» чи «Безпека життєдіяльності». Окремі програми містять блоки професійних компетентностей, які автори вважають ключовими для формування готовності до роботи в умовах змін. Загалом, освітні програми демонструють адаптивність і гнучкість щодо сучасних викликів, що відповідає вимогам державних стандартів і суспільним очікуванням.

Сучасні реалії в Україні суттєво змінили підходи до підготовки соціальних працівників, що зумовило необхідність переосмислення й оновлення змісту освітніх програм. Навчання майбутніх фахівців має спиратись на міждисциплінарні підходи, що враховують соціальні трансформації, актуальні загрози та необхідність застосування набутих знань у реальній практиці. Підготовка соціальних працівників у таких умовах має включати елементи кризового реагування, здатність до адаптації, а також розвиток професійної гнучкості.

Однією з особливостей сучасного навчального процесу стало активне впровадження дистанційного формату, який об'єднує традиційні методики з позааудиторною активністю. Така інтеграція створює єдиний освітній простір, у якому студенти можуть не лише засвоювати навчальний матеріал, але й формувати важливі професійні якості. Застосування середовищного підходу дозволяє створити повноцінне віртуальне середовище, у якому здобувачі освіти виступають не пасивними споживачами інформації, а активними учасниками навчального процесу.

Дистанційне освітнє середовище повинно забезпечувати інтерактивність, постійний зворотний зв'язок, підтримку комунікації між учасниками навчального процесу. Воно також має бути інноваційним – інтегрувати сучасні онлайн-інструменти, сприяти формуванню креативного мислення, залучати студентів до спільної розробки рішень та розвивати їхню ініціативність. Участь у такому освітньому процесі є основою для майбутньої професійної активності соціальних працівників.

Щоб студенти мали змогу практикувати професійні навички ще в період навчання, важливо створювати додаткові простори, як онлайн, так і офлайн, для реалізації соціально-педагогічних ініціатив. Ці платформи можуть бути частиною позанавчальної діяльності, що сприятиме формуванню фахових умінь і соціальної активності. Завдяки онлайн-технологіям можлива ефективна взаємодія між студентами з різних регіонів, що підвищує рівень згуртованості академічної спільноти.

Провідну роль у цьому процесі відіграє викладач, який організовує та координує навчальну діяльність, добирає оптимальні інструменти взаємодії, враховуючи сучасні виклики та особливості освітнього процесу. Його педагогічна компетентність, володіння цифровими технологіями, соціально-педагогічна чутливість формують підґрунтя для ефективного навчання. Суб'єктно-суб'єктна взаємодія, діалогічне навчання, гнучкі освітні підходи створюють передумови для якісної підготовки соціальних працівників.

У процесі опанування навчального матеріалу здобувачі освіти стають активними творцями просоціального контенту, сприяючи утвердженню таких цінностей, як соціальна згуртованість, єдність, взаємопідтримка, психічне здоров'я та стійкість у складних життєвих ситуаціях. Одним із чинників, що стимулюють мотивацію студентів до навчання в умовах дистанційної освіти, є застосування інтерактивних методів – освітніх, ділових та рольових ігор. При цьому викладачі не просто транслюють інформацію, а вибудовують лекції у форматі партнерської взаємодії, де студенти залучаються до обговорення, аналізу, візуального самовираження. Ефективними засобами активізації навчального процесу є асоціативні карти понять, колективні онлайн-презентації та інші форми групової роботи, які підвищують якість когнітивної діяльності.

Подальший розвиток дистанційного навчання передбачає право здобувачів обирати зміст, формат та методику взаємодії у межах віртуального освітнього простору. Для зміцнення професійних і громадянських цінностей, розвитку соціальних компетентностей проводяться конкурси на кращий проєкт серед студентів, які відбуваються онлайн. Оцінювання проєктів здійснюється за критеріями інноваційності, безпечності реалізації та креативності презентації. Крім того, здобувачі ініціюють дистанційні акції в закладах вищої освіти, організовують віртуальні креативні майданчики, на яких відпрацьовують фахові навички. Така форма залучення студентства сприяє поглибленню професійної ідентичності, виявленню креативного потенціалу та формуванню активної соціальної позиції в умовах онлайн-навчання.

РОЗДІЛ 2

ХАРАКТЕРИСТИКА ІННОВАЦІЙНИХ ЗАСОБІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

2.1. Особливості застосування інноваційних методів на заняттях у процесі підготовки соціальних працівників

Сучасна система професійної підготовки соціальних працівників розглядається як цілісна освітня модель, що охоплює низку ключових компонентів: прогностичний, концептуально-проектувальний, аксіологічний, управлінський, змістовий, організаційний, технологічний і критеріально-оцінний. Ці складники можуть слугувати основою для розроблення нових освітніх технологій і моделей, які відповідають сучасним вимогам до якості освіти. В умовах модернізації вищої освіти особливе значення набуває саме технологічний компонент.

Під час розроблення інноваційних технологій навчання необхідно враховувати специфіку соціальної роботи як професії. Вона спрямована не лише на вирішення вже наявних соціальних проблем, а й на їхню превенцію, сприяючи загальному соціальному благополуччю. Основним принципом діяльності фахівця у цій сфері залишається гуманізм, а об'єктом професійної уваги – широкий спектр соціальних проблем, які виникають у контексті постійно змінюваного суспільного середовища.

Серед основних характеристик сучасної соціальної роботи виокремлюють: відкритість до нових парадигм, універсальність, наукове підґрунтя, професійну автономію, моральну відповідальність (за К. Лоренцом), глобалізацію та регіоналізацію професійної діяльності, орієнтацію на етичні стандарти та законодавчу базу, розширення проблемного поля, постійну розробку нових соціальних інновацій, міждисциплінарність методів, поява нових професійних ролей, модернізацію соціальної інфраструктури, підвищення вимог до компетентності фахівця й потребу в безперервному професійному зростанні.

Результативність функціонування соціальних установ значною мірою визначається рівнем управлінської культури кадрів, здатністю до стратегічного планування, реалізації інновацій, ефективного командного управління. Це, своєю чергою, актуалізує необхідність упровадження інноваційних технологій у підготовку студентів закладів вищої освіти.

Варто зазначити, що поняття «педагогічна технологія» охоплює як навчальний, так і виховний аспекти, і має ширше значення, ніж «технологія навчання» чи «технологія виховання» [32]. Проєктування інноваційних освітніх рішень у ЗВО повинне ґрунтуватися на принципах гуманізації, відкритості та партнерства, а також на переосмисленні ціннісних орієнтирів освітньої установи.

Технологічний компонент у підготовці соціального працівника має включати як традиційні (лекції, практичні заняття, самостійна робота), так і сучасні методи, що сприяють розвитку здатності до командної міждисциплінарної взаємодії, організаторських, лідерських навичок та індивідуально-професійних компетентностей. Це передбачає використання як індивідуальних, так і групових форм роботи, що спрямовані на формування особистості фахівця.

Згідно з сучасними підходами, до інноваційних методів підготовки, за Н. В. Бордовською, належать:

- 1) принципово нові, авторські педагогічні розробки;
- 2) адаптовані до вищої школи зарубіжні методики або технології з інших галузей;
- 3) традиційні методи, які отримали нове застосування в сучасному освітньому контексті.

Підготовка соціального працівника сьогодні – це не просто освітній процес, а комплексне професійне середовище, яке забезпечує умови для особистісної та професійної самореалізації студента. Однією з основних його рис є полісуб'єктність – взаємодія студентів, викладачів, наставників із практики, представників соціальних служб, НГО, органів влади та інших учасників соціальних проєктів. Спільна проєктна діяльність усіх цих учасників створює

ефективне поле для професійного розвитку.

Таким чином, освітні технології в підготовці фахівців соціальної сфери повинні формуватися на основі ресурсів усіх учасників освітнього процесу. Вони мають ґрунтуватися на досвіді студентів, сприяти розвитку їхньої компетентності відповідно до професійних вимог і враховувати динаміку педагогічних інновацій.

Застосування таких технологій у викладанні курсу «Соціальна робота» має на меті не лише передання знань, а й формування у студентів вміння аналізувати психосоціальні явища, критично мислити, використовувати отримані знання для професійного розв'язання складних ситуацій.

Якщо основна мета кожного заняття – це формування мислення, то знання перестають бути кінцевим результатом навчання. Вони перетворюються на інструмент, яким студент користується у процесі розумової діяльності, що, у свою чергу, формує особистий досвід осмислення.

У такому підході студент здобуває знання не шляхом пасивного сприймання інформації від викладача чи з підручника, а через особисту інтелектуальну активність, подібну до дослідницької діяльності. Отримані в результаті самостійного осмислення факти сприймаються як особисті відкриття, що підвищує рівень їхнього засвоєння та значущості.

Викладачеві, таким чином, необхідно стимулювати мислення студентів із різним рівнем підготовки. Одним з ефективних шляхів є створення умов для взаємодії всередині студентської групи. Наприклад, у роботі може бути використана інноваційна методика, запропонована Л. В. Чукіною. Згідно з її підходом, навчальна ситуація повинна бути конкретною, актуальною, проблемною і пов'язана з особистим досвідом студентів. Це дозволяє активізувати залучення до навчального процесу.

У межах семінару важливо сформулювати проблемне питання, що буде напряму стосуватися студентського досвіду. Наприклад: «Як ви вважаєте, чому комунікація часто буває неефективною?». Робота над такими питаннями вимагає рефлексивного мислення, тобто здатності вийти за межі безпосередньої дії,

проаналізувати причини утруднення, оцінити власні дії та запропонувати нові підходи.

Рефлексія як ментальний процес дозволяє подивитися на власні дії зі сторони, критично осмислити способи їх реалізації, висунути нові ідеї, гіпотези, знайти інтуїтивне рішення, яке згодом проходить етапи логічного обґрунтування. Занурення студента в проблемну ситуацію та її подальший аналіз сприяє формуванню нових розумових навичок і розвитку особистісної інтелектуальної гнучкості.

Організаційно процес обговорення передбачає поділ студентів на групи по 5-9 осіб. Кожна група має виконувати чітко визначені ролі (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Ролі учасників у груповій навчальній взаємодії

Роль учасника	Основні функції	Очікуваний результат
Тайм-менеджер	Контролює тривалість обговорення, дотримується регламенту	Раціональне використання часу
Секретар	Фіксує основні думки, результати дискусії та формулювання рішень	Узагальнена інформація для презентації
Експерт	Надає теоретичну базу, відповідає за достовірність даних	Змістовна підтримка групи
Прес-секретар	Презентує результати роботи групи перед усім класом	Чітке, логічне донесення групової позиції
Інші учасники	Активно висловлюють ідеї, беруть участь у мозковому штурмі	Генерація рішень, обґрунтованих пропозицій

Сформовано автором за даними [19; 38; 47]

Обговорення триває в межах 15-30 хвилин. Основним методом, що застосовується під час взаємодії, є «мозковий штурм» – динамічний спосіб генерування ідей, заснований на принципі вільного висловлення думок без критики та оцінок. Саме в такому психологічно комфортному середовищі виникають нестандартні й несподівані рішення.

Причини неефективної комунікації, які студенти генерують під час обговорення, виводяться на дошку для подальшого осмислення. Після виступу кожного прес-секретаря інші учасники ставлять уточнювальні запитання, наприклад:

1. «Чи правильно я зрозумів, що однією з причин є небажання спілкуватися?»»
2. «Що мається на увазі під невдалою тактикою у спілкуванні?»»
3. «Поясніть, будь ласка, що ви розумієте під поняттям "стереотипи щодо співрозмовника"?»»

Такий формат взаємодії стимулює активне мислення, розвиває навички критичного аналізу та сприяє формуванню нових компетентностей, які мають фундаментальне значення для майбутньої професійної діяльності соціального працівника.

Після завершення етапу генерування ідей, учасники групової роботи переходять до узагальнення напрацьованих результатів. У цьому процесі студентами формується консолідований перелік причин неефективного спілкування. Викладач виступає не як транслятор готових знань, а як модератор, який перевіряє коректність кожного сформульованого пункту, при потребі – роз'яснює та доповнює перелік. Усі напрацювання фіксуються студентами у вигляді підсумкового документа [14].

Наступний етап передбачає рефлексивне обговорення: представники підгруп висловлюють думки щодо результатів роботи інших команд. Обговорення відбувається за такими критеріями: змістовність виступу, комунікативні вміння доповідача, емоційний вплив презентації. У цій частині заняття дозволено суб'єктивні оцінки. На завершення кожен учасник ділиться власним відкриттям або здобутим інсайтом. Завдяки такому підходу нові знання закріплюються глибше й надовше, оскільки пов'язані з особистим досвідом та активною взаємодією.

Інноваційні методи навчання проявляються як у зміні підходів до викладання, так і в інтеграції сучасних інформаційних ресурсів, демонстраційного обладнання, спеціальних дидактичних матеріалів. Основна мета – формування сталого інтересу до предмета, адаптація навчання до потреб сучасного студента та запитів суспільства. Перехід від репродуктивної до творчої моделі освіти вимагає постійного пошуку ефективних засобів для

розвитку самостійності, рефлексії та здатності до самоосвіти.

Проведене нами експериментальне дослідження зосереджувалося на впровадженні інноваційних освітніх технологій у процес формування професійних цінностей майбутніх соціальних працівників. Перевага надавалася технологіям, які відповідають принципам особистісно орієнтованої освіти. Такий підхід передбачає побудову гуманістичних і демократичних стосунків між викладачами та студентами, стимулює розвиток унікальних рис кожної особистості, створює умови для самореалізації майбутнього фахівця.

Важливим є те, що зазначені технології формують у студентів емоційно-ціннісне ставлення до явищ і подій. Їх результатом є не лише засвоєння знань і формування умінь, але й розвиток ключових компетентностей – здатності інтегрувати знання, приймати обґрунтовані рішення, діяти ефективно у складних і змінних ситуаціях.

У межах формувального етапу експерименту використовувалися технології, спрямовані на розвиток комунікативної компетентності. Йдеться про здатність майбутнього фахівця ефективно взаємодіяти з різними соціальними групами, враховуючи етичні принципи та цінності професії.

Одним із практичних компонентів стала реалізація тренінгу «Вчимося спілкуватися» в рамках курсу «Теорія і практика соціальної роботи». Тренінг складався з кількох етапів, наведених в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Структура тренінгу «Вчимося спілкуватися»

Етап	Зміст і мета
1. Ознайомлення	Вступне пояснення мети та правил, створення основ для роботи
2. «Розморожування»	Формування довірливої атмосфери, зниження тривожності, вправи «Бараняча голова», «Взаємні презентації»
3. Теоретичний блок	Ознайомлення з конспектом лекції, ключовими поняттями, списком літератури
4. Дискусія	Обговорення проблематики комунікації в соціальній роботі, ранжування професійних якостей
5. Самооцінка	Аналіз власних комунікативних умінь, діагностика відповідності самооцінки

Сформовано за даними [13; 17; 32]

У тренінгу також застосовувалися вправи з вербальної та невербальної комунікації, техніки атракції, моделі подолання конфліктів. Така форма роботи стимулює активну позицію студента, розвиває його вміння приймати рішення, мислити критично та діяти творчо.

Результати проведеного дослідження засвідчили ефективність застосування інтерактивних освітніх технологій у процесі формування професійних цінностей у майбутніх соціальних працівників. Ці технології розглядаються як способи організації пізнавальної діяльності, що передбачають створення сприятливого освітнього середовища, у якому студенти мають можливість відчувати власну інтелектуальну спроможність і досягнення. Використання інноваційних методів навчання передбачає активну участь усіх учасників освітнього процесу та забезпечує рівноправну взаємодію між викладачем і студентом. Такі підходи сприяють не лише набуттю професійних знань і практичних умінь, а й формуванню ціннісних орієнтацій, розвитку комунікативної культури, формуванню атмосфери співпраці та конструктивної взаємодії. Інтерактивні методики включають моделювання реальних життєвих ситуацій, проведення рольових ігор, спільне обговорення та вирішення проблемних завдань.

2.2. Сучасні інноваційні підходи в професійній підготовці соціальних працівників

Останнім часом спостерігається активне оновлення в системі підготовки фахівців соціальної сфери, зокрема через запровадження нових освітніх програм. Ці програми орієнтовані на формування навичок, які відповідають сучасним викликам професійної діяльності в галузі соціальної роботи. Одночасно з цим, у вищих навчальних закладах удосконалюють навчальні плани: змінюється структура курсів, доповнюється зміст дисциплін і впроваджуються нові формати професійної підготовки. Завдяки цьому підвищується конкурентоспроможність

випускників та їхня адаптивність до вимог ринку праці. Серед прикладів таких змін варто відзначити освітні програми з подвійною спеціалізацією.

Окрему увагу в підготовці майбутніх соціальних працівників приділяють залученню студентів до проєктів університетського рівня. Йдеться, насамперед, про ініціативи, спрямовані на розвиток соціальної справедливості у локальних громадах, а також впровадження інноваційних підходів до соціального обслуговування. Такі практики не лише дають змогу набутти практичного досвіду, а й сприяють формуванню активної громадянської позиції. Крім того, акцент поступово зміщується на розвиток методів групової та громадської соціальної роботи.

Щодо освітнього процесу в університетах, його можна описати як структурований набір взаємопов'язаних етапів. Кожен з учасників освітнього середовища бере участь у досягненні спільної мети – формуванні професійної компетентності студента.

Важливу роль у цьому процесі відіграє викладач, який виконує функції проєктувальника освітньої технології. Його завдання полягають у розробці освітнього середовища, формуванні мотивації студентів, організації консультування, а також у рефлексивному аналізі результатів взаємодії всіх учасників.

На думку В. В. Серикова, побудова педагогічної технології ґрунтується на логічному аналізі суперечностей у педагогічній практиці. Виходячи з цього, педагог повинен:

- 1) проаналізувати проблему та її причини в навчальному процесі;
- 2) сформулювати навчальну мету і встановити критерії її досягнення;
- 3) визначити психологічні й педагогічні механізми, що забезпечують очікувані зміни у студента;
- 4) змодельовати дидактичну ситуацію, яка сприяє запуску цих механізмів;
- 5) створити комунікативне середовище, що включає зміст, структуру й динаміку взаємодії між учасниками навчального процесу;
- б) організувати необхідну підтримку, методичну, інформаційну та

психологічну, для ефективного впровадження педагогічної технології.

Ці підходи стали основою для розробки педагогічної технології, мета якої – розвиток професійної компетентності майбутніх соціальних працівників за рахунок залучення ресурсів освітньо-професійного середовища. Дана технологія реалізується через кілька основних етапів (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Етапи реалізації педагогічної технології формування професійної компетентності соціальних працівників

Етап	Основні дії	Результат
1. Проєктувальний	<ul style="list-style-type: none"> - діагностика ресурсів учасників освітнього процесу; - формування змісту дисциплін, методів і форм навчання; - планування мотиваційних засобів 	<ul style="list-style-type: none"> - робочі програми курсів та практики; - індивідуальні завдання; - тренінги, тести, звітні форми; - угоди з базами практики
2. Мотиваційно-інформаційний	<ul style="list-style-type: none"> - інформування про зміст діяльності; - знайомство з курсами та рейтингами; - стимулювання до участі в соціальних проєктах 	<ul style="list-style-type: none"> - ознайомлення студентів із програмою; - планування навчальної траєкторії; - розробка проєктів, укладання угод із соціальними установами
3. Етап організації діяльності	<ul style="list-style-type: none"> - аудиторне та позааудиторне навчання; - реалізація студентських проєктів у межах виробничої практики 	<ul style="list-style-type: none"> - втілені проєкти та програми; - набуття компетентностей для роботи в реальному соціальному середовищі
4. Рефлексивно-оцінний	<ul style="list-style-type: none"> - завершальна діагностика; - аналіз результатів і презентація проєктів; - оцінка досягнень, помилок; - прогнозування подальших дій 	<ul style="list-style-type: none"> - підвищення рівня професійної компетентності; - формування перспективних напрямів соціальної роботи; - створення нових ініціатив і планів спільної діяльності

Сформовано за даними [12]

Перший етап, проєктувальний, передбачає загальну підготовку до організації навчального процесу. На цьому етапі здійснюється діагностика наявних ресурсів усіх учасників освітнього середовища, що дозволяє оцінити потенціал і можливості кожної зі сторін. Після цього відбувається формування змісту навчальних дисциплін, добір ефективних методів і форм навчання, зокрема тих, що враховують як аудиторну, так і позааудиторну активність студентів. Також важливим є планування мотиваційних механізмів, які

сприятимуть активному залученню студентів до навчального процесу. У результаті цього етапу створюються робочі програми курсів і практики, розробляються індивідуальні завдання, тести, форми звітності, а також укладаються договори з базами практики.

Наступним є мотиваційно-інформаційний етап, який слугує сполучною ланкою між проектуванням і практичною реалізацією освітньої технології. На цьому етапі основна увага приділяється інформуванню студентів про зміст запланованої діяльності. Їм надається доступ до навчальних програм, проводиться ознайомлення з курсами, їх рейтингами та особливостями організації. Водночас здійснюються заходи, спрямовані на зацікавлення студентів і спонукання їх до участі в соціальних проєктах. Результатом цієї фази є чітке розуміння студентами навчальної траєкторії, а також планування їхньої діяльності на семестр, зокрема розробка проєктів, налагодження співпраці із соціальними установами, укладання відповідних угод і деталізація планів спільної діяльності.

Третім етапом виступає етап організації діяльності, який є вагомим у практичній реалізації запланованих освітніх цілей. На цьому етапі студенти безпосередньо залучаються до навчального процесу як у межах аудиторного навчання, так і під час позааудиторної активності. Одним із важливих компонентів є реалізація студентських соціальних проєктів у процесі проходження виробничої практики. Саме тут відбувається апробація теоретичних знань у реальних умовах, що сприяє формуванню прикладних навичок і професійних умінь. Результатом є реалізовані проєкти, що демонструють готовність студентів до практичної діяльності, а також сформовані компетентності, необхідні для ефективної роботи в соціальній сфері.

Завершальним є рефлексивно-оцінний етап, який передбачає аналіз та оцінювання результатів попередньої діяльності. На цьому етапі проводиться підсумкова діагностика знань, умінь і компетентностей студентів, здійснюється презентація виконаних проєктів, обговорюються як досягнення, так і помилки, що виникли в процесі реалізації програм. Важливою складовою цього етапу є

самооцінка студентами власної діяльності, а також формулювання перспектив подальшого професійного зростання. У результаті підвищується рівень професійної компетентності як у студентів, так і в інших учасників освітнього процесу. Крім того, визначаються нові напрямки розвитку, формуються плани спільної роботи в майбутньому.

У сучасному освітньому процесі педагог стикається з проблемою вибору методів навчання через їх значну різноманітність та відсутність єдиної класифікаційної системи (табл. 2.4). Це пояснюється тим, що різні дослідники пропонують свої підходи до групування методів, орієнтуючись на різні аспекти навчального процесу. Як наслідок, виникає методологічна складність у визначенні, які з методів є найбільш доречними в конкретному освітньому середовищі.

Таблиця 2.4

Підходи до класифікації методів навчання

Автор / школа	Критерій класифікації	Приклад методів
А.А. Вербицький	Ступінь залучення студента	Проектний, контекстний, інтерактивний
М.І. Раджабов	Джерело знань	Пояснювально-ілюстративний, дослідницький
Є.І. Ландсберг	Типи мисленнєвої активності	Проблемне навчання, кейс-метод

Складено за даними [30; 12; 32; 31]

У контексті підготовки майбутніх соціальних працівників у вищій школі, методи навчання слід розглядати як способи організації взаємодії між основними суб'єктами освітнього процесу, викладачем, студентом та керівником практики. Усі вони спільно працюють над досягненням головної мети – формування професійної компетентності студентів.

Згідно з підходом А. А. Вербицького, контекстне навчання може включати як традиційні форми й методи, так і ті, що розробляються викладачем у межах авторської технології. Особливо цінними є інноваційні методики, які спрямовані на активне залучення студентів до процесу навчання. До таких методів належать проблемні лекції, виступи студентів під керівництвом викладача, дискусійні

семінари, рольові ігри, імітаційні вправи, командна робота, аналіз відео- і аудіоматеріалів, створення та реалізація групових і індивідуальних проєктів, кейс-метод, виїзні заняття та поєднання моделювання з реальною практикою (табл. 2.5). Ці підходи дозволяють сформуванню у студентів навички практичного вирішення соціальних завдань в умовах, наближених до реальних [30].

Таблиця 2.5

Інноваційні методи в контексті підготовки соціальних працівників

Метод	Основна мета	Особливості реалізації
Проблемна лекція	Стимулювання мислення	Побудована на запитаннях і суперечностях
Кейс-метод	Аналіз реальних ситуацій	Робота з варіантами вирішення проблеми
Проектне навчання	Самостійне вирішення проблем	Створення й реалізація власного проєкту
Рольові ігри	Моделювання поведінки	Зміна ролей, формування емпатії
Виїзні заняття	Робота у «живому» середовищі	Соціальна практика на базах

Складено за даними [30]

Окреме місце займають модульні методики, які передбачають розбиття навчального матеріалу на логічно завершені блоки, що дозволяє студентам поступово опанувати матеріал на трьох рівнях: ознайомчому, поглибленому та професійно орієнтованому. Наприклад, кейс-метод дає змогу студентам аналізувати реальні ситуації, оцінювати варіанти вирішення та самостійно планувати дії, що розвиває навички аналітичного та критичного мислення.

Крім того, групові форми роботи (мозковий штурм, обговорення, конкурси, спільні проєкти) сприяють формуванню командної взаємодії та спільного вирішення соціальних проблем. А проєктний підхід дозволяє студенту самостійно визначити актуальну соціальну проблему, сформуванню стратегію її вирішення, обґрунтувати вибрані методи й оцінити результати.

Інтерактивні методи, зокрема тренінги, рольові й ділові ігри, також активно використовуються у підготовці фахівців соціальної сфери. Їхня головна ціль – активізувати учасників освітнього процесу, залучаючи їх до рефлексивної та практичної діяльності [12].

У зв'язку з цим, ефективними в умовах вищої школи є методи, що об'єднують проєктну, контекстну, інформаційно-комунікаційну та інноваційну складові. Це забезпечує комплексний підхід до професійної підготовки майбутніх фахівців.

Серед найпоширеніших інтерактивних методів, застосовуваних у підготовці соціальних працівників, можна виокремити лекції в інтерактивному форматі, організацію обговорень, зворотний зв'язок, ділові ігри, кейси, тренінги, імітаційні ситуації, методи групового вирішення творчих завдань, партнерське співробітництво тощо. Усі вони базуються на принципі, згідно з яким навчання є не просто передачею знань, а процесом їх активного здобуття.

Як зазначає Н. М. Боритко, в інтерактивному підході цінується не лише результат, а й сам процес навчання. Це передбачає, що студенти мають бути максимально залученими, не лише інтелектуально, а й емоційно та поведінково. Відбувається перехід від пасивного засвоєння знань до активної участі у формуванні нової моделі поведінки [22].

Інноваційні методи, що використовуються у вищій школі, мають виразний суб'єктний характер. Вони створюють простір для вільного діалогу між студентами, викладачами та фахівцями-практиками, зокрема під час проходження практики.

Цілком слушною є думка Н. В. Бордовської, яка наголошує на тому, що активна самостійна робота студентів є ключовим інструментом у досягненні нових цілей навчання. Її ефективність зростає, якщо вона має проблемний, дослідницький характер і сприймається як засіб формування не лише навчальної, а й професійної компетентності [31].

Самостійна діяльність студентів реалізується через участь у проєктах, волонтерських ініціативах, дослідницькій роботі, а також через тренінги, у яких вони вчаться розуміти цінність набутого досвіду, оцінювати власні результати та планувати подальший розвиток. У цьому контексті важливу роль відіграє підтримка з боку викладачів, які моделюють проблемні ситуації, стимулюють пошук рішень і допомагають студентам визначити власну освітню траєкторію.

Значну ефективність у формуванні професійної компетентності демонструє використання методів моделювання. Завдяки відтворенню реальних соціальних ситуацій, які студенти мають вирішити в умовах навчального тренінгу, формується здатність до професійного мислення та практичної дії. Це, у свою чергу, полегшує перенесення набутих умінь у реальні умови професійної діяльності під час практики.

Також ефективною є організація взаємодії студентів із суб'єктами освітньо-професійного середовища під час проходження практики. Вона включає як методи консультування, так і елементи діагностики, рефлексії, тренінгів, майстер-класів, студій. Крім того, велике значення має самоаналіз результатів власної діяльності, підтримка з боку наставників, обговорення портфоліо, участь у створенні публікацій, допомога в складанні резюме та працевлаштуванні на основі якості виконаних соціальних проєктів [31].

У цілому, використання інноваційних технологій у вищій освіті сприяє підвищенню рівня сформованості професійної компетентності. Це підтверджується позитивними відгуками від представників соціальних установ, у яких студенти проходили практику та реалізовували соціальні ініціативи.

У контексті підготовки фахівців соціальної сфери важливу роль відіграє розширення форм співпраці між суб'єктами освітньо-професійного середовища. Одним із вагомих завдань у цьому напрямі виступає активна позиція випускаючої кафедри, яка не лише контролює якість професійної підготовки студентів, а й ініціює розробку й впровадження соціальних проєктів, адресованих різним категоріям населення.

До сучасних інноваційних підходів у підготовці майбутніх соціальних працівників відносять практикоорієнтовані методи, які посилюють якість взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу. Такі форми взаємодії забезпечують не лише розвиток професійної компетентності студентів, а й сприяють зростанню професійного рівня викладачів, керівників практики та фахівців соціальної сфери загалом. Практичним результатом цього є участь у реалізації спільних дослідницьких і соціальних проєктів, розробка та

впровадження волонтерських ініціатив, організація майстер-класів, методологічних семінарів, презентацій, виставок студентських і викладацьких напрацювань, а також активна участь у цифрових формах взаємодії – форумах, чатах, онлайн-конференціях тощо.

Важливо підкреслити, що така співпраця з соціальними службами не тільки поглиблює зміст практичної підготовки студентів, а й сприяє підвищенню рівня інноваційності самих установ. Це досягається завдяки поєднанню навчального й професійного компонентів, формуванню демократичних принципів співпраці, культури відповідальності, розвитку командної роботи у вирішенні актуальних соціальних проблем. Участь студентів у міждисциплінарних командах, виставках і конкурсах, дослідницьких ініціативах, тренінгах і презентаціях – усе це сприяє формуванню їх професійної ідентичності та впровадженню новітніх технологій соціальної роботи [12].

Значним є також внесок баз практики, які ініціюють замовлення на створення конкретних соціальних проєктів, орієнтованих на різні групи населення. Це дозволяє студентам не лише реалізувати себе в реальному професійному контексті, але й отримати відчутний результат своєї праці – будь то інформаційний буклет, відеоматеріал, методичні рекомендації чи навіть серія соціальних заходів. Відтак, проєктна діяльність студентів стає не лише частиною освітнього процесу, а й важливим компонентом їх дослідницької роботи, інтегруючи знання й практику в єдине ціле.

Досвід такої взаємодії викликає схвальні відгуки з боку фахівців соціальних установ, які високо оцінюють рівень підготовки студентів і результати їхньої проєктної роботи. Ця форма співпраці сприяє виникненню сталих творчих об'єднань, що формуються на основі спільних цінностей, відкритості до партнерства та здатності продукувати й реалізовувати нові ідеї.

Аналіз сучасних тенденцій в освіті дає підстави стверджувати, що основна мета освітнього процесу полягає в гармонійному розвитку особистості, її адаптації до умов сучасного життя. Освіта має формувати в молодій людині не лише фахові знання, а й цілісне наукове бачення світу, критичне мислення,

комунікативні, емоційні та трудові навички. Крім того, вагомим результатом освітнього процесу є формування ціннісного ставлення до соціального середовища, активна громадянська позиція, прагнення до самовдосконалення й соціального прогресу [31].

Сьогоднішні реалії засвідчують зростання попиту на фахівців соціально-педагогічного профілю, які володіють сучасними знаннями, гнучкі у прийнятті рішень, мають критичне мислення, творчу ініціативу та високу адаптивність. Особистісна зрілість, відповідальність, моральність, здатність до емпатії, комунікативна культура, конфліктологічна компетентність – ці характеристики стають визначальними у професійному портреті майбутнього соціального працівника. Тож логічно, що система вищої освіти має постійно оновлюватися й адаптуватися до викликів часу, впроваджуючи інновації, що відповідають вимогам реальної соціальної практики.

Аналіз сучасної наукової літератури дозволяє стверджувати, що інновації у сфері освіти можна умовно класифікувати на кілька типів (табл. 2.6). Перш за все, це нововведення, які створюють сприятливі умови для ефективної реалізації освітнього процесу, йдеться про оновлений зміст освіти, інноваційне навчальне середовище, соціокультурні умови тощо. Наступною категорією є інноваційні продукти – педагогічні засоби, технологічні рішення, освітні проекти. Нарешті, особливої уваги заслуговують організаційно-управлінські нововведення, які передбачають якісно нові підходи до структуризації освітніх систем і оптимізації управлінських процесів.

Таблиця 2.6

Типи інновацій у сфері освіти

Тип інновацій	Зміст	Приклад
Умовно-організаційні	Забезпечення освітнього процесу	Нові програми, середовище навчання
Продуктові	Педагогічні технології, матеріали	Кейс-метод, модулі, мультимедійні курси
Організаційно-управлінські	Нові структури й процеси управління	Автономні кафедри, академічна мобільність

Складено за власними дослідженнями

Інноваційні зрушення в системі підготовки майбутніх соціальних педагогів значною мірою зумовлені швидким розвитком інформаційних технологій та засобів комунікації. Це сприяє впровадженню нових форм організації навчального процесу, а також поширенню інноваційних педагогічних підходів. Важливими стають інтеграція навчальної, виховної та науково-дослідницької діяльності студентів, підвищення якості викладання та акцент на формування практичної готовності до професійної діяльності [5].

У межах цього дослідження особливої ваги набуває принцип цілісності професійної підготовки соціального педагога. Йдеться про взаємозв'язок між якістю особистості майбутнього фахівця, освітнім середовищем, у якому він формується, та результатами його професійної діяльності. Тобто, соціальний педагог, працюючи з дитиною, формує в ній певні цінності, норми поведінки, навички взаємодії. Саме ці якості є відображенням рівня культури здобуття та застосування знань, умов життя й виробничого середовища. Відтак, якість особистості дитини стає показником ефективності всієї системи – замкненого кола впливів.

У зв'язку з цим, стиль професійної діяльності педагога має ключове значення. Сучасному фахівцю необхідно володіти не лише професійними знаннями й навичками, а й бути готовим до функціонування в умовах постійних змін. Це передбачає здатність приймати нове, адаптуватися до інноваційного середовища, проявляти ініціативу, бути відкритим до партнерства, самонавчання і саморозвитку. У такій моделі взаємодії важливою є рівність у комунікації між викладачем і студентом, що створює умови для формування усвідомленого образу власного "Я" як фахівця.

Окрім цілісності, провідною ідеєю у формуванні соціального педагога є гуманістична орієнтація професійної підготовки. Це означає, що навчання має ґрунтуватися на цінностях поваги до особистості, діалогу, взаємопідтримки, творчого пошуку, поєднання традицій і новацій, а також на гнучких механізмах контролю. У цьому контексті варто згадати позицію Ш. О. Амонашвілі, який наголошував, що справжня підтримка вихованця можлива лише тоді, коли вона

базується на любові до людини, гуманізації освітнього простору та співпереживанні з вихованцем життєвого досвіду [31].

Результати проведеного дослідження засвідчили, що професійна діяльність соціального педагога має синергетичний характер. Сам термін «синергетика», який уперше запропонував Г. Хакен, означає ефект взаємодії, коли спільна дія приносить більший результат, ніж сума окремих зусиль. У контексті педагогічної діяльності це виявляється в єдності трьох рівнів, мікро-, мезо- і макрорівнів, які пов'язані між собою та визначають ефективність професійного становлення фахівця. Синергетичний підхід дозволяє побачити глибину й складність педагогічної роботи, її багатовимірність і міждисциплінарність.

Крім того, такий підхід змушує відмовитися від стандартизованих моделей підготовки, орієнтованих на «середньостатистичного» студента. Натомість необхідним є створення умов для особистісного розвитку кожного майбутнього фахівця: індивідуальні освітні траєкторії, програми самозростання, інтеграція дослідницьких проєктів та активне залучення студентів до самостійного пізнання, формування професійної ідентичності та практичного досвіду.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ЗАСОБІВ У ПРОЦЕС ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

У системі підготовки фахівців соціальної сфери практика виконує вагомую інтеграційну функцію, поєднуючи теоретичну та практичну складові освітнього процесу. Завдяки залученню студентів до реальної професійної діяльності створюються умови не лише для закріплення знань, а й для формування особистісних якостей, які мають вирішальне значення для соціального працівника: ініціативність, відповідальність, самостійність у прийнятті рішень, організованість тощо.

Однією з основних проблем, що постає перед вищими навчальними закладами, є недостатня практична підготовка студентів. Її подолання можливе лише за умови впровадження ефективних, змістовно насичених форм організації практики. Вони мають бути зорієнтовані на досягнення максимального результату навіть в умовах обмеженого часу.

Щоб підготовка була цілісною, практика має бути системною, тобто реалізовуватися впродовж усього періоду навчання. Такий підхід дозволяє поступово занурювати студента в професійне середовище, знайомити його з різними організаційними форматами соціальної роботи, типами установ і категоріями клієнтів. Крім того, важливою умовою є активна участь студентів у професійній діяльності, не як пасивних спостерігачів, а як учасників, які виконують певні функції під супроводом фахівців, що дає змогу набути реального досвіду в умовах конкретної соціальної установи.

Зміст і завдання практики мають бути чітко структуровані за роками навчання, що дозволяє поступово ускладнювати професійні функції, що їх опановує студент, і формувати готовність до самостійної діяльності в соціальній сфері. З року в рік студент не лише здобуває нові вміння, а й навчається брати на себе відповідальність, що є необхідною передумовою для повноцінної

професійної реалізації після завершення навчання [16].

Першим етапом практичної підготовки є виробничо-ознайомлювальна практика, яка проходить на другому курсі. Вона триває два тижні та організовується на базі установ соціального захисту населення. Метою цього етапу є укріплення та поглиблення теоретичних знань, здобутих під час аудиторного навчання, а також набуття студентами первинного досвіду професійної взаємодії з клієнтами й працівниками соціальних установ.

Головним завданням ознайомлювальної практики є формування у студентів ціннісного ставлення до майбутньої професії. Студенти знайомляться зі специфікою діяльності фахівців соціальної роботи, вивчають особливості організаційних процесів у закладах соціального захисту та поступово набувають початкових професійних навичок.

На третьому курсі студенти проходять літню навчальну практику, яка є наступним етапом професійної підготовки. Вона спирається на засвоєні під час навчання базові, спеціальні та психолого-педагогічні знання. Такий формат практики орієнтований на набуття практичного досвіду організації соціально-педагогічної діяльності, особливо в умовах, наближених до реальної самостійної роботи. Основним середовищем реалізації цієї практики виступають тимчасові дитячі колективи.

Метою літньої практики є створення умов для повноцінного розкриття особистісного та професійного потенціалу студентів. Вони мають змогу застосовувати знання, навички й досвід, здобуті під час навчання, у роботі з дітьми та підлітками. Крім того, практика передбачає засвоєння технологій організації дозвілля, планування та реалізації соціально-педагогічних заходів у закладах відпочинку, дитячих клубах, таборах денного перебування тощо.

Для якісної підготовки до проходження літньої практики передбачено проведення інструктивно-методичного табору. Участь у цьому етапі дає студентам можливість актуалізувати теоретичні знання з організації роботи з дітьми та підлітками, розвинути навички організатора дозвіллевої діяльності, а також отримати досвід функціонування в складі професійного колективу [30].

У контексті професійної підготовки фахівців соціальної сфери важливе значення має виробнича практика, що проводиться на четвертому курсі. Вона має навчально-технологічний характер і орієнтована на ознайомлення студентів з ключовими соціальними технологіями, серед яких: правозахисна, профілактична, реабілітаційно-корекційна тощо. Цей етап практики спрямований на поглиблення знань у сфері соціальних технологій, систематизацію теоретичного та методичного матеріалу, а також на формування первинних навичок практичної діяльності в соціальній галузі.

Особливістю даного періоду навчання є те, що студенти завершують вивчення курсу «Теорія соціальної роботи» та продовжують опановувати дисципліну «Технології соціальної роботи». Паралельно відбувається засвоєння основ «Методології наукового дослідження», що є актуальним, оскільки після практики студент готує курсову роботу – обов'язкову форму науково-дослідницької діяльності.

Ціль виробничої практики на цьому етапі – створити умови для формування основ професійної компетентності, а також сприяти розвитку практичних умінь, необхідних для самостійного виконання професійних завдань. Тривалість практики складає чотири тижні, а базами її проведення є установи системи соціального захисту населення.

Наступний важливий етап – виробнича практика з медико-соціальної роботи, яка проводиться на першому курсі в рамках магістратури. Вона є логічним продовженням навчальних курсів: «Теорія медико-соціальної роботи», «Зміст і методика соціально-медичної роботи», «Технології медико-соціальної роботи». Метою цієї практики є формування спеціальної професійної компетентності студентів у сфері соціального супроводу осіб із медичними потребами.

Протягом чотирьох тижнів студенти набувають навичок, які дозволяють їм ефективно взаємодіяти з різними категоріями клієнтів, зокрема в умовах співпраці з медичними установами та організаціями соціального захисту. Таким чином, медико-соціальна практика не лише забезпечує поглиблення

професійних знань, а й формує здатність до роботи в міждисциплінарних командах [32].

Завершальним етапом практичної підготовки студентів є переддипломна практика, яка також реалізується на магістратурі й триває шість тижнів. Протягом цього часу студенти самостійно виконують функції фахівців соціальної роботи, проєктують і впроваджують власні професійні дії з урахуванням конкретних запитів клієнтів. Саме тут здійснюється інтеграція усіх попередніх знань і вмінь у єдину цілісну систему професійної діяльності.

У процесі переддипломної практики студент проводить науково-теоретичне та експериментальне дослідження, результати якого оформлюються у вигляді випускної кваліфікаційної роботи. Цей документ відображає не лише рівень академічної підготовки, а й здатність до застосування здобутих знань у практичній площині, а також уміння працювати з методами дослідження, аналізувати, узагальнювати та реалізовувати власні ідеї.

Метою переддипломної практики є створення умов для апробації сформованих професійних навичок у реальному соціальному середовищі. Вона дозволяє оцінити готовність студента до виконання професійних функцій у конкретних умовах. Базами для проведення практики виступають організації системи соціального захисту, медичні установи, заклади освіти, а також структури правоохоронної сфери.

Для кожного з видів практики розроблені окремі робочі програми, які містять: перелік завдань, очікувані результати, види діяльності студентів, форми звітності, критерії оцінювання, а також методичні рекомендації й зразки оформлення звітної документації. Така уніфікація забезпечує чіткість і послідовність організації практики на всіх етапах підготовки.

Окремої уваги заслуговує питання координації діяльності керівників практики, особливо тих, хто працює безпосередньо в соціальних установах, але не має спеціальної підготовки для роботи зі студентами. З цією метою розроблено чіткий перелік функціональних обов'язків кожного керівника. Крім того, для підвищення якості керівництва щороку організуються інструктивні

заходи: круглі столи, участь у конференціях, які проводяться на базах практики за участі викладачів та представників установ [32].

Упродовж останніх років спостерігається зростання ролі соціального партнерства як важливого напрямку взаємодії закладів професійної освіти з виробничою сферою. Такий формат співпраці, що давно набув популярності у світовій практиці, все активніше впроваджується й в Україні [26]. Водночас, через особливості географічного та соціально-економічного розвитку, основні ініціативи в галузі соціального партнерства розгортаються переважно на рівні регіональних і місцевих громад. Сучасна українська модель партнерства в соціальній сфері базується на колективному підході до розв'язання актуальних соціальних викликів у межах регіонів.

Важливу роль у цьому процесі відіграє співпраця кафедри з представниками освітньої, медичної та соціальної галузей. Основними формами такої взаємодії є:

1) залучення фахівців соціальних установ до участі в науково-практичних конференціях, спільних семінарах, круглих столах, що присвячені актуальним питанням медико-соціальної діяльності та захисту населення;

2) виконання кафедрою прикладних і дослідницьких проєктів у сфері соціального обслуговування за запитами від відповідних установ;

3) участь викладачів у складі експертних комісій конкурсів на кращі програми соціальної роботи з родинами, дітьми та молоддю, а також у сфері організації дозвілля;

4) експертиза та рецензування соціальних проєктів і методичних матеріалів, створених фахівцями практичної сфери;

5) аналіз, узагальнення й поширення передового досвіду соціального управління;

6) проведення просвітницької діяльності, інформування громадськості, надання методичної підтримки працівникам освітньої, медичної та соціальної сфери;

7) супровід студентських практик, надання науково-методичної допомоги

в межах фаху «соціальна робота»;

8) залучення практиків для викладання спеціальних дисциплін, з урахуванням актуальних напрямів соціальної роботи: підтримка сімей із груп ризику, попередження соціального сирітства, робота з молоддю з девіантною поведінкою, підтримка дітей з інвалідністю, організація змістовного дозвілля тощо.

Отже, така система взаємодії сприяє створенню ефективних моделей підготовки соціальних працівників, які володіють високим рівнем професійної компетентності в інноваційній сфері. Вона також забезпечує адаптацію освітніх програм до запитів роботодавців і сучасних вимог ринку праці.

Концептуальне бачення структури підготовки фахівців з соціальної роботи, засноване на використанні інноваційних освітніх технологій, розроблене І.М. Мельничук, передбачає шість основних компонентів: цільовий, концептуальний, практичний, діяльнісний, діагностичний та результативний. Візуалізацію цієї моделі представлено на рисунку 3.1.

Цільовий компонент моделі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників із використанням інноваційних технологій визначає стратегічну мету освітнього процесу у вищій школі. Йдеться про формування професійної компетентності студентів як ключового критерію їх готовності до ефективного виконання фахових завдань у соціальній сфері.

Подальша структура моделі розкривається через концептуальний компонент, який охоплює три взаємопов'язані концепти: методологічний, змістово-теоретичний і технологічний. У сукупності вони формують методологічну основу для реалізації практичного та діяльнісного компонентів системи професійної освіти.

Перш за все, методологічний концепт відображає наукові підходи до вивчення соціальної роботи як галузі професійної діяльності. Він включає осмислення процесу професіоналізації цієї сфери та аналіз інноваційних педагогічних технологій у контексті трансформацій, що відбуваються у системі вищої освіти [40].

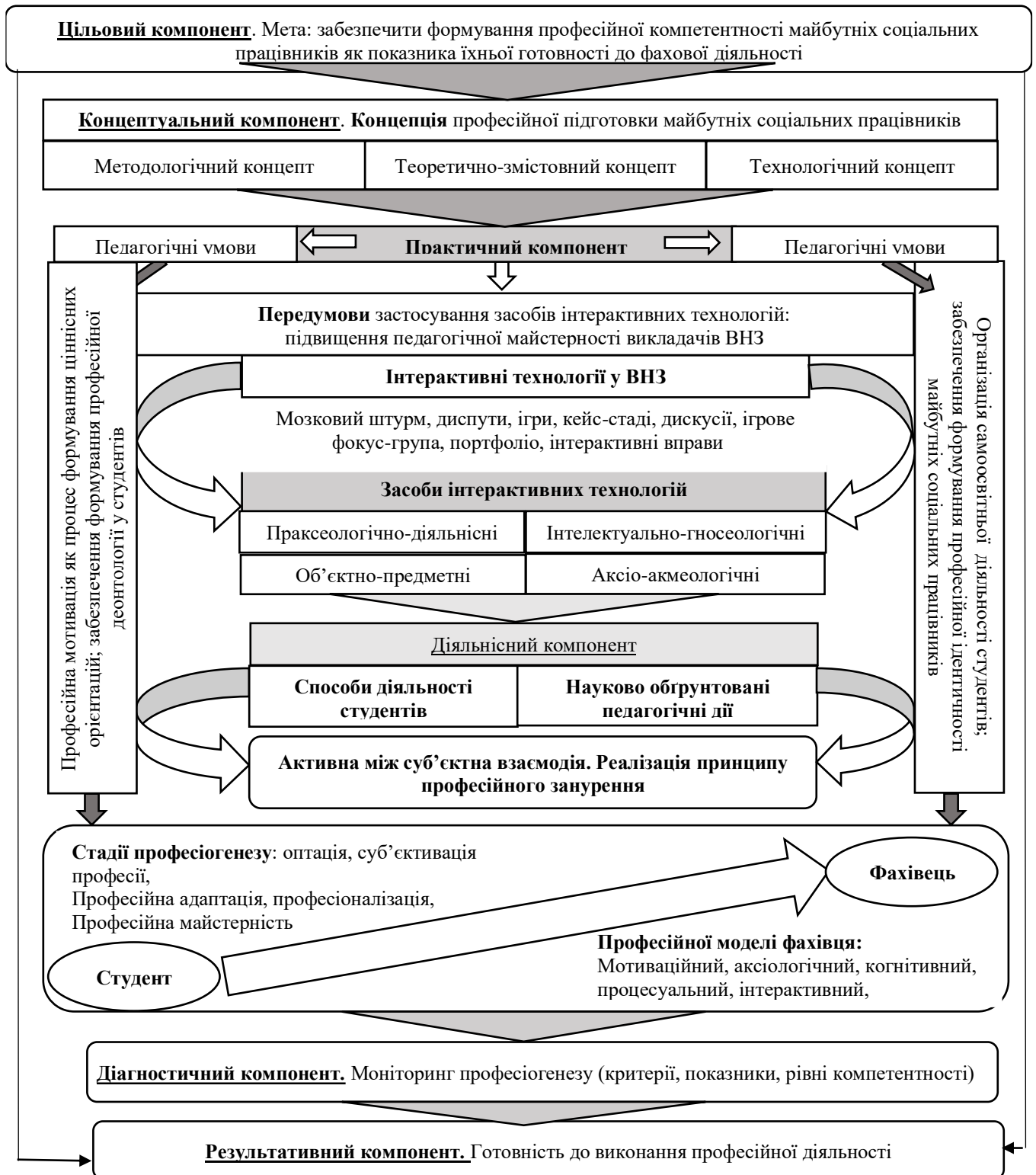

Рис. 3.1. Модель професійної підготовки майбутніх соціальних працівників засобами інтерактивних технологій у ВНЗ

Складено за даними [32]

Теоретико-змістовий концепт стосується визначення змістового наповнення навчального процесу. У ньому акцент зроблено на добір дисциплін

та методик, які мають інтерактивну природу, а також враховують програмну варіативність у підготовці майбутніх соціальних працівників залежно від специфіки конкретного закладу вищої освіти.

У свою чергу, технологічний концепт передбачає вибір найефективнішої моделі організації освітнього процесу серед трьох основних підходів: продуктивної технології, особистісно зорієнтованого навчання та партнерської взаємодії, що є аналогом інтерактивного навчання. Також на цьому рівні здійснюється аналіз і структурування засобів інноваційних технологій, їх адаптація до умов вищої школи.

У межах практичного компонента зосереджено увагу на конкретних умовах і передумовах ефективної реалізації професійної підготовки. Йдеться про необхідність організації навчального процесу з урахуванням чотирьох груп чинників: праксеологічно-діяльнісних, інтелектуально-пізнавальних, аксіологічно-акмеологічних і об'єктно-предметних. Саме ці чинники інтегруються у навчально-тренінгові програми.

Важливою передумовою ефективного впровадження моделі визначено підвищення рівня професійної підготовки викладачів. З цією метою була розроблена та апробована спеціальна «Навчально-тренінгова програма для викладачів щодо впровадження інноваційних технологій у вищій освіті». Вона має на меті забезпечити педагогів інструментами для активізації навчального процесу.

Педагогічні умови, у свою чергу, розглядаються як системні елементи освітнього середовища. Вони визначаються учасниками взаємодії, впливають на їхню активність і стимулюють до вдосконалення професійного розвитку. Такий підхід забезпечує активне включення як викладачів, так і студентів у процес професіогенезу.

У межах дослідження було визначено та впроваджено низку педагогічних умов, які забезпечують ефективність підготовки майбутніх соціальних працівників. Насамперед, це формування стійкої професійної мотивації студентів через розвиток їх ціннісних орієнтацій; становлення етичної свідомості

як основи професійної деонтології; активізація самоосвітньої та пізнавальної діяльності; а також цілеспрямоване формування професійної ідентичності засобами інноваційних технологій [42].

У центрі діяльнісного компонента перебуває вдосконалення педагогічної взаємодії через поєднання різних моделей: екстраактивної (впливу викладача), інтраактивної (самостійної активності студента) та інтерактивної (спільної діяльності). Реалізація авторської моделі інтерактивного навчання й застосування принципу професійного занурення спрямовані на активізацію процесу становлення фахової ідентичності студента у взаємодії з професійним середовищем.

Щодо діагностичного компонента, він ґрунтується на відстеженні ефективності процесу професіоналізації. Для цього оцінюється ступінь сформованості професійної компетентності, яка є комплексним показником готовності студента до практичної діяльності. Компетентність аналізується крізь призму кількох ключових складових: мотиваційної, ціннісної (аксіологічної), пізнавальної (когнітивної), операційної (процесуальної), інтерактивної та ідентифікаційної.

Професійна мотивація, у цьому контексті, не обмежується лише прагненням до опанування фаху. Вона передбачає усвідомлення студентом важливості здобутих знань, бачення перспектив особистісного й професійного зростання, вміння переносити теоретичні засади у практичне середовище. Важливим чинником виступає і «пізнавальний клімат» у навчальному колективі, що стимулює активну участь студентів у вирішенні професійно орієнтованих завдань, сприяючи формуванню мотиваційного й аксіологічного аспектів їхньої фахової готовності.

Одним із основних елементів професійного розвитку студентів визначено їхню суб'єктність – здатність до самостійного мислення, аналізу, ініціативи та цілеспрямованої самоосвіти. Рівень самостійної освітньої діяльності вказує на глибину сформованості когнітивного компонента та готовність застосовувати здобуті знання на практиці [40].

Процес професійної ідентифікації є важливою фазою професійного становлення. Він забезпечує інтеграцію всіх складників фахової компетентності. У моделюванні професійних ситуацій студент отримує можливість усвідомити своє місце у майбутній професії, розвинути особистісне ставлення до неї, сформуванати образ себе як фахівця, спрогнозувати професійний шлях і визначити напрями свого зростання. Така практика сприяє виробленню власного стилю професійної поведінки, що, у свою чергу, підвищує рівень професійної майстерності.

Зрештою, результативний компонент передбачає оцінювання сформованості професійної компетентності майбутніх соціальних працівників. Здійснюється це за визначеними критеріями, які дають змогу об'єктивно визначити рівень готовності студента до здійснення соціальної роботи на практиці.

Таким чином, розроблена модель професійної підготовки охоплює всі ключові компоненти та педагогічні умови, необхідні для якісного формування фахівця соціальної сфери в умовах інноваційного освітнього простору.

ВИСНОВКИ

1. У ході дослідження було обґрунтовано, що сучасна система професійної підготовки майбутніх соціальних працівників вимагає переосмислення традиційних підходів до навчального процесу. Основним орієнтиром сьогодні виступає особистісно-орієнтована, компетентнісна модель освіти, в якій головну роль відіграє формування здатності студента до практичного застосування знань у змінних соціальних умовах.

2. Здійснений аналіз наукових джерел засвідчив, що інноваційні технології в освітньому процесі забезпечують підвищення якості професійної підготовки соціальних працівників. Зокрема, активне застосування контекстного, проектного, інтерактивного навчання, а також методів моделювання дозволяє сформувати у студентів практичні навички, необхідні для успішної реалізації професійної діяльності.

3. Визначено, що практика виступає важливим компонентом, який поєднує теоретичну і практичну підготовку. Поетапна організація різних видів практики (ознайомчої, навчальної, виробничої, переддипломної) забезпечує системний розвиток професійних компетентностей, а також формування відповідальності, самостійності, здатності до адаптації у професійному середовищі.

4. Доведено ефективність соціального партнерства як форми співпраці між закладом вищої освіти та установами соціального захисту, охорони здоров'я, освіти, що не лише сприяє удосконаленню змісту навчання, але й забезпечує високий рівень практичної підготовки студентів. Така взаємодія дозволяє забезпечити зворотний зв'язок із роботодавцями, що є важливою умовою адаптації освітнього процесу до реалій ринку праці.

5. Запропонована модель професійної підготовки соціальних працівників, розроблена на основі інноваційного підходу, включає цільовий, концептуальний, практичний, діяльнісний, діагностичний та результативний компоненти. Її впровадження дозволяє реалізувати принципи цілісності, гуманістичності, інтегрованості та професійного занурення.

6. Практична реалізація моделі передбачає впровадження педагогічних умов, серед яких ключовими є формування професійної мотивації, розвиток деонтологічної свідомості, забезпечення самоосвітньої активності та професійної ідентифікації студентів. Використання інноваційних технологій у межах навчального процесу сприяє розширенню професійного світогляду студентів і стимулює їх до саморозвитку.

7. Особливу роль у процесі формування професійної компетентності відіграє суб'єктна позиція студента. Здатність до саморефлексії, критичного мислення, оцінки власної діяльності та побудови індивідуальної траєкторії професійного зростання є одними з найважливіших результатів сучасної освіти у сфері соціальної роботи.

8. Дослідження довело, що професійна ідентичність формується не лише в теоретичній площині, а й у процесі активного включення студента в змодельовані професійні ситуації, проєктну діяльність, соціальні ініціативи, співпрацю з реальними клієнтами. Це забезпечує більш глибоке розуміння фахових ролей і функцій, а також сприяє становленню професійного стилю.

9. Підсумовуючи, слід зазначити, що ефективність підготовки майбутніх соціальних працівників у вищому навчальному закладі значною мірою залежить від якості впроваджених інноваційних технологій, узгодженості освітніх компонентів і постійної взаємодії з практичним середовищем. Розроблена модель може слугувати теоретичною і практичною основою для подальшого вдосконалення системи професійної підготовки соціальних працівників в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бартків О. С., Дурманенко Є. Формування креативності майбутніх фахівців в умовах університету. *Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Пед. науки.* 2015. № 8. С. 92-95.
2. Головня О. М. Запровадження інноваційних технологій фінансування соціального розвитку. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики.* 2019. № 7. С. 31-39.
3. Грищенко С.В. Самовдосконалення майбутніх фахівців соціальної сфери : монографія. Чернігів: ЧНПУ, 2014. 328 с.
4. Грищенко С. В., Бивалькевич Л. М., Максименко О. В. Професійна підготовка фахівців соціальної сфери Бельгії. *Дидактика.* 2024. Вип. 2. С. 47-55.
5. Дудко Л. А. Роль інноваційних педагогічних технологій у становленні конкурентоспроможних спеціалістів. *Мультиверсум. Філософський альманах.* Київ: Центр культури. 2009. №39. С. 1-4.
6. Єсіна Н. О. Поняття й сутність медіації як інноваційної технології в соціальній роботі. *Інноваційна педагогіка.* 2019. Вип. 10(3). С. 139-142.
7. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери. 2-ге видання / за заг. ред. проф. І.Д. Звереві. Київ, Симферополь: Універсум, 2013. 536 с.
8. Захарчук Т. В. Інноваційні технології навчання в сучасній школі. *Освіта регіону: політологія, психологія, комунікації: український науковий журнал.* 2011. Т. 3. С. 48.
9. Зозуляк-Случик Р. В. Застосування інноваційних технологій як педагогічна умова професійної підготовки фахівців соціальної сфери. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Педагогічні науки.* 2020. Вип. 92. С. 44-48.
10. Івженко І. Б., Голубенко Т. О., Дичко О. О. Підготовка фахівців соціальної роботи (соціальних працівників) в Україні в умовах воєнного стану. *Вісник науки та освіти.* 2023. № 6 (12). С. 388-400.
11. Ідентичність часів війни: трансформації та практики визнання: монографія /

- В. Бурлачук, Н. Костенко, І. Мацко-Демиденко та ін.; за ред. Н. Костенко. Київ: Інститут соціології НАН України, 2023. 232 с.
12. Інновації у вищій освіті: проблеми, досвід, перспективи: монографія / П. Ю. Саух та ін. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. 443 с.
13. Капська А.Й. Деякі аспекти професійної підготовки соціальних педагогів і соціальних працівників. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка. Серія: Педагогічні науки*. 2013. № 15. С. 12-16.
14. Карпенко О.Г. Професійна підготовка соціальних працівників в умовах університетської освіти: науково-методичний та організаційно-технологічний аспект: монографія. Дрогобич: Коло, 2011. 374 с.
15. Карпенко О. Методи соціальної роботи як складова успішної професійної діяльності соціального працівника. *Ввічливість*. 2023. Вип. 4. С. 18-24.
16. Коберник О. М., Коберник Г. І. Підготовка майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності. URL: <http://studentam.net.ua>.
17. Ковальчук І.А. Методи інтерактивного навчання майбутніх соціальних педагогів. *Соціальна педагогіка: теорія і практика*. 2010. № 4. С. 82-87.
18. Книш П. В. Інноваційні соціальні технології: поняття та перспективи використання в системі державного управління. *Державне управління: теорія та практика*. 2015. № 2. С. 69-75.
19. Конончук А.І. Професійна підготовка соціальних працівників до партнерства з недержавними організаціями соціальної сфери. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 016. № 1. С. 183-187.
20. Коломієць О. Г. Застосування технології «перевернутий клас» у професійній підготовці соціальних працівників. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота*. 2022. Вип. 1. С. 128-133.
21. Корнят В. Практична складова в процесі професійної підготовки фахівців соціальної сфери. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2022. Вип. 2. С. 29-35.
22. Кошечко Н.В. Методика викладання у вищій школі: навч. посібник. Ніжин:

НДУ ім. М. Гоголя, 2013. 115 с.

23. Красілова Ю. М. Структура професійного іміджу сучасного соціального педагога. *Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)*. 2025. № 4. С. 527-541.

24. Кушнір Н. С. Модель впровадження інструментів креативного менеджменту у соціальному проектуванні в системі фахової підготовки фахівців із соціальної роботи. *Педагогічні науки: теорія та практика*. 2022. № 4. С. 56-61.

25. Кравченко О. Соціальна робота в громаді в умовах війни. *Zeszyty Naukowe Collegium Witelona*. 2022. № 42 (1). С. 63-70.

26. Кутішенко В. П., Власенко І. А., Вінник Н. Д. Трансформація цінностей студентів за умов реконструкції ними травматичних подій початку війни в Україні. *Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)*. 2022. № 9 (14). С. 616-633.

27. Максимовська Н. О. Професійна підготовка майбутніх соціальних працівників в умовах сучасних викликів. *Науковий вісник Сіверщини. Серія : Освіта. Соціальні та поведінкові науки*. 2024. № 2. С. 124-135.

28. Мельник Ж. В. Визначення поняття «інноваційні технології», їх види та функції у роботі фахівця соціальної сфери. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія : Соціально-педагогічна*. 2018. Вип. 31. С. 165-174.

29. Мельничук І. М. Теорія і практика професійної підготовки майбутніх соціальних працівників засобами інноваційних технологій: монографія. Тернопіль: Економічна думка, 2010. 326 с.

30. Мельничук І. М. Тренінг професійної ідентичності: навч.-метод. Комплекс. Тернопіль: ТНЕУ, 2013. 88 с.

31. Мельничук І. М. Теоретичне обґрунтування професійної моделі соціального працівника. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*. 2008. № 4. С. 37-43.

32. Мистецтво життєтворчості особистості: наук.-метод, посіб. у 2 ч. Ч. 2: Життєтворчий потенціал нової школи / ред. рада: В. М. Доній (голова), Г. М.

- Несен (заст. голови), Л. В. Сохань, Г. Єрмаков (кер. авт. кол.) [та ін.]. Київ: ІЗМН, 2011. 936 с.
33. Моргай Л. Професійна діяльність фахівців соціальної роботи у Службах справах дітей. *Ввічливість*. 2023. Вип. 1. С. 73-78.
34. Нагорна К. В. Зміст інноваційної компетентності фахівців соціальної роботи. *Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)*. 2025. № 2. С. 735-752.
35. Овод Ю. Інноваційні технології у соціальній роботі. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Педагогічні науки*. 2016. № 3. С. 175-184.
36. Олексюк Н. С. Професійна підготовка соціальних педагогів у сучасних реаліях. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Соціальна робота*. 2024. Вип. 1. С. 95-101.
37. Опанасенко О. В. Особливості практичної підготовки майбутніх фахівців спеціальності 231 «Соціальна робота» за освітньо-професійною програмою «Соціальна педагогіка». *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2024. № 2. С. 119-124.
38. Остапчук В. Педагогічні технології професійного саморозвитку майбутніх соціальних працівників в умовах позааудиторної діяльності. *Ввічливість*. 2023. Вип. 5. С. 61-66.
39. Пальчинська М. В. Інноваційні технології у соціальному проектуванні. *Наукове пізнання: методологія та технологія. Філософія*. 2015. Вип. 1. С. 114-121.
40. Пожидаєва О.В. Теоретичні аспекти проф. підготовки МСП у ВНЗ. *Соціальна робота в Україні: теорія і практика*. 2014. № 3-4. С. 72-80.
41. Поліщук В. Становлення професіоналізму соціального педагога на основі компонентів індивідуального стилю його діяльності. *Молодь і ринок*. 2014. № 4. С. 38-43.
42. Поліщук. В.А. Підготовка майбутніх соціальних педагогів до здійснення профілактичної роботи щодо вживання наркотичних засобів неповнолітніх.

Підготовка соціальних працівників/соціальних педагогів до профілактики адиктивної поведінки молоді: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. Наукове видання. Черкаси: Черкаський національний університет, 2009. С. 184-191.

43. Попова А. Підготовка майбутніх соціальних працівників до використання цифрових технологій у професійній діяльності у межах вивчення освітньої компоненти «Цифрові технології в соціальній сфері». *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Сер.: Педагогічні науки.* 2022. Вип. 2. С. 344-355.

44. Про вищу освіту: Закон України від 1 лип. 2014 р. №1556-VII. *Офіц. вісн. України.* 2014. №63. Ст. 1728.

45. Рень Л. В. Використання коучингових технологій у професійній підготовці фахівців соціальної роботи. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Серія : Педагогічні науки.* 2023. Вип. 23. С. 93-98.

46. Сопівник І. Актуалізація професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи із військовослужбовцями і членами їх сімей. *Humanitarian studios: pedagogics, psychology, philosophy* . 2024. Vol. 15. No. 2. С. 124-131.

47. Сорока О. В. Сутнісні характеристики інноваційних PR-технологій у соціальній сфері. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки.* 2017. № 8(2). С. 295-303

48. Сисоєва С.О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально-методичний посібник / НАПН України, Педагогічної освіти і освіти дорослих. Київ: ВД «ЕКМО», 2011. 324 с.

49. Скляр П.П., Мальцева Т.С., Нетьосов С.І. Інноваційні підходи та особливості в підготовці фахівців соціальної сфери. Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2014. 248 с.

50. Стеца Н. Методи соціальної роботи як необхідний елемент успішної професійної діяльності соціального працівника. *Молодь і ринок.* 2024. № 3. С. 105-110.

51. Сухоцька І. Б. Підготовка майбутніх фахівців соціальної сфери у закладах

- вищої освіти до професійної діяльності в умовах інклюзивного середовища. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*. 2022. Вип. 37. С. 173-180.
52. Тимошенко Н. Є. Педагогічні стратегії розвитку критичного мислення у майбутніх соціальних працівників. *Перспективи та інновації науки*. 2025. № 6. С. 857-867.
53. Товстуха О. М. Дефінітивний аналіз поняття «професійна підготовка фахівців соціальної сфери». *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2025. № 1. С. 151-159.
54. Тодорцева Ю. В. Кейс-менеджмент як метод соціальної роботи в процесі підготовки професійно мобільних майбутніх фахівців соціальної сфери. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 69(3). С. 133-137.
55. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. Київ: Кондор, 2014. 628 с.
56. Чернета С. Модель професійної підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг. *Ввічливість*. 2021. Вип. 4. С. 57-63.
57. Школяр Л. Особливості професійної підготовки фахівців соціальної роботи в умовах дії воєнного стану в Україні. *Наука і освіта*. 2023. № 4. С. 23-27.
58. Юрків Я. І. Педагогічні умови формування готовності майбутніх соціальних працівників до патріотичного виховання молоді. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2025. № 1. С. 161-166.